

СПАДКОВИЙ ДОГОВІР – РОЗПОРЯДЖЕННЯ НЕ ЛИШЕ НА ВИПАДОК СМЕРТІ

Цивільний кодекс України (далі ЦК), який набрав чинності 2004 року, передбачає низку нових інститутів, які раніше не були відомі нашому цивільному законодавству. Серед таких є інститут спадкового договору.

На сьогодні багато громадян звертаються з проханням до нотаріуса посвідчити договір дарування на випадок смерті, але такі договори не передбачені законодавством України. Проте, небагато українців знають, що крім спадкування за заповітом або за законом, майно може перейти до іншої особи після смерті власника на підставі спадкового договору.

Так, статтею 1302 ЦК України визначено, що за спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача.

Слід зазначити, що до спадкового договору не застосовуються норми спадкового права. Згідно з ЦК України сутність спадкового договору полягає в тому, що за таким договором відбувається розпорядження належним відчужувачеві майном ще за життя, але із набуттям набувачем права власності на майно після смерті відчужувача.

Взагалі, спадковий договір є різновидом договорів про передачу майна у власність, істотною умовою якого є його предмет, яким виступає майно відчужувача.

Схожість спадкового договору із спадкуванням полягає у виникненні права на спадкування у спадкоємців і права власності у набувача після смерті фізичної особи — відчужувача.

Учасниками спадкового договору є відчужувач та набувач.

Набувачем у спадковому договорі може бути фізична або юридична особа.

Відчужувачем може бути одна або кілька фізичних осіб — подружжя, один із подружжя або інша особа. Укладаючи спадковий договір, спадкоємець за заповітом або за законом не втрачає права на спадкування у тій частці майна, яка не була визначена договором.

Особливості спадкового договору за участі подружжя полягають в тому, що предметом спадкового договору може бути майно, яке належить подружжю на праві спільної сумісної власності, а також майно, яке є особистою власністю будь-кого з подружжя.

Спадковим договором може бути встановлено, що в разі смерті одного з подружжя спадщина переходить до другого, а в разі смерті другого з подружжя його майно переходить до набувача за договором.

Спадковий договір укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, а також державній реєстрації у Спадковому реєстрі. У разі недодержання сторонами зазначених вимог спадковий договір визнається нікчемним.

Сторони спадкового договору мають відповідні права і обов'язки.

Набувач у спадковому договорі може бути зобов'язаний вчинити певну дію майнового або немайнового характеру до відкриття спадщини або після її відкриття, залежно від розпоряджень відчужувача.

Набувач здійснює покладені на нього договором обов'язки за свій рахунок, і не має права на відшкодування витрат та сплату винагороди за рахунок майна, призначеного йому відчужувачем.

Враховуючи зазначене, спадковий договір є двостороннім правочином, за концепцією якого набувач зобов'язаний вчинити певні дії за вказівкою відчужувача, взамін чого до нього переходить право власності на майно.

З метою недопущення переходу майна, що є предметом спадкового договору до третіх осіб, нотаріус одночасно з посвідченням цього договору, накладає на зазначене майно заборону відчуження. Зняття заборони відбувається після смерті відчужувача на підставі свідчення про смерть.

Спадковий договір може бути розірвано судом на вимогу відчужувача або набувача у разі невиконання, неможливості виконання розпоряджень відчужувача.

Отже, спадковий договір має подвійну правову природу: він одночасно є і розпорядженням на випадок смерті, і договором, змістом якого обумовлюються його істотні умови.